

Nadiia Kobetska

Przykarpacki Uniwersytet Narodowy im. Wasyla Stefanyka

nadiia.kobetska@pnu.edu.ua

ORCID: 0000-0001-9058-7615

Lesia Danyliuk

Przykarpacki Uniwersytet Narodowy im. Wasyla Stefanyka

lesia.danyliuk@pnu.edu.ua

ORCID: 0000-0003-3201-8881

Implementacja norm Europejskiej konwencji o ochronie zwierząt domowych do ustawodawstwa Ukrainy. Wybrane aspekty teoretyczne i praktyczne

ABSTRAKT

Procesy integracji europejskiej na Ukrainie doprowadziły do dostosowania ustawodawstwa krajowego do standardów europejskich, w tym w zakresie traktowania zwierząt domowych. Pierwszą i obecnie jedyną ratyfikowaną na Ukrainie europejską konwencją w zakresie ochrony i zapewnienia dobrostanu zwierząt jest Europejska konwencja ochrony zwierząt domowych. W niniejszym artykule opisano główne doktrynalne, ustawodawcze i praktyczne aspekty implementacji tej konwencji do prawa ukraińskiego. Podstawą regulacji prawnej humanitarnego traktowania zwierząt domowych na Ukrainie jest ustawa Ukrainy o ochronie zwierząt przed okrutnym traktowaniem, przy czym jej postanowienia mają charakter ramowy, a szczegółowe rozwiązania znajdują się w innych ustawach i rozporządzeniach. Szczegółowe zasady postępowania ze zwierzętami domowymi określają samorządy miejskie i są one realizowane na terenie odpowiednich jednostek administracyjno-terytorialnych. Konstrukcja „prawa zwierząt”, pomimo jego proklamacji w preambule ustawy Ukrainy o ochronie zwierząt przed okrutnym traktowaniem, nie ma formalnego zapisu prawnego i odzwierciedlenia w ustawodawstwie ukraińskim. Obecnie ukraińska doktryna naukowa, proces ustawodawczy i praktyka egzekwowania prawa stopniowo jednak wprowadzają koncepcję dobrostanu zwierząt. Podstawą do osiągnięcia dobrostanu zwierząt domowych jest stworzenie i wdrożenie spójnego mechanizmu prawnego ich traktowania, dlatego Ukraina potrzebuje jasnej strategii doskonalenia regulacji prawnej dotyczącej dobrostanu zwierząt domowych.

Słowa kluczowe: zwierzęta domowe; zapewnienie dobrostanu zwierząt; ochrona zwierząt przed okrutnym traktowaniem; prawa zwierząt; Europejska konwencja ochrony zwierząt domowych; Ukraina

WPROWADZENIE

Kwestia humanitarnego traktowania zwierząt i zapewnienia im dobrostanu jest szczególnie istotna w przypadku zwierząt domowych, które są w stałym, bliskim kontakcie z człowiekiem i są bezpośrednio od niego zależne. W przypadku Ukrainy obszar ten jest istotny z kilku powodów: duża liczba zwierząt domowych; wzrost liczby bezdomnych zwierząt oraz brak niezbędnego wsparcia organizacyjnego i finansowego dla ich utrzymania i zapobiegania pojawieniu się nowym; rozprzestrzenianie się przestępstw związanych z okrutnym traktowaniem wobec zwierząt; niesystematyczne i ciągłe aktualizowanie przepisów prawnych regulujących traktowanie zwierząt domowych; brak ugruntowanej kultury społecznej traktowania zwierząt itd. W ukraińskiej doktrynie prawnej badania nad tym zagadnieniem mają dziś fragmentaryczny, wyspecjalizowany charakter, ponieważ humanistyczne podejście do zwierząt w teorii krajowej, stanowieniu prawa i praktyce zostało zapoczątkowane dopiero na początku XXI w. Jednocześnie priorytetem polityki państwowej Ukrainy w ostatnich latach jest wejście do Unii Europejskiej, a tym samym dostosowanie ustawodawstwa krajowego do wymogów prawa unijnego. Europejska

konwencja ochrony zwierząt domowych¹ to jedyna ratyfikowana przez Ukrainę europejska konwencja w dziedzinie ochrony i dobrostanu zwierząt.

Celem niniejszego artykułu jest określenie głównych aspektów implementacji Europejskiej konwencji ochrony zwierząt domowych na Ukrainie w zakresie koncepcji naukowej, ustawodawstwa i praktyki ich stosowania. W badaniu wykorzystano metodę systematycznej analizy do identyfikacji i usystematyzowania zasad traktowania zwierząt domowych, metodę porównawczo-prawną do analizy zgodności ustawodawstwa krajowego z przepisami Konwencji, metodę formalno-prawną do wytłumaczenia treści zasadniczych definicji, podstaw i reguł koncepcji dotyczących ochrony zwierząt, a także metody modelowania i prognozowania do opracowania zaleceń dotyczących poprawy i doskonalenia regulacji prawnej w tej dziedzinie.

CZĘŚĆ BADAWCZA

1. Regulacja prawna dotycząca ochrony zwierząt domowych na Ukrainie

Przyjęcie przez Ukrainę przepisów mających na celu ochronę zwierząt domowych jest oczywiście wynikiem wpływu społeczności międzynarodowej i europejskiej. Główne miejsce wśród odpowiednich aktów prawnych zajmuje ustawa Ukrainy o ochronie zwierząt przed okrutnym traktowaniem², która została uchwalona przez Radę Najwyższą Ukrainy w 2006 r.³ Zdaniem naukowców wskazana ustawa po raz pierwszy na Ukrainie stworzyła „kompleksową podstawę prawną dla działań władz publicznych, samorządu terytorialnego, organów ścigania i organizacji pozarządowych w zakresie ochrony zwierząt przed okrutnym traktowaniem”⁴. Pomimo faktu, że w momencie przyjęcia tej ustawy Ukraina nie podpisała ani nie ratyfikowała Europejskiej konwencji ochrony zwierząt domowych i innych konwencji związanych z ochroną zwierząt, to po raz pierwszy, „choć w sposób dorozumiany, wdrożyła uznaną w Europie zasadę wartości życia i prawa żywej istoty do życia bez cierpienia”⁵. Art. 9 ustawy Ukrainy o ochronie zwierząt przed okrutnym traktowaniem określa podejście do regulacji, podstawowe wymagania oraz zakazy i obowiązki w zakresie utrzymania zwierząt domowych. Przepisy regulujące postępowanie ze zwierzętami domowymi zawarte są również w innych artykułach ustawy, określających zasady opieki weterynaryjnej nad zwierzętami, ich transportowania, zabijania, tworzenia schronisk itp. Jednak przyjęta ustawa ma jedynie charakter ramowy, ustanawia podstawowe przepisy dotyczące postępowania ze zwierzętami. Pewne wymagania dotyczące leczenia zwierząt

¹ European Convention for the Protection of Pet Animals signed in Strasbourg on 13 November 1987, ETS no. 125.

² Закон України від 21 лютого 2006 про захист тварин від жорстокoho поводження (Dziennik Urzędowy Ukrainy 2006, nr 11, poz. 692 ze zm.).

³ O szczegółach i zakresie działania tej ustawy zob. N. Kobetska, *The Use of Animals for Entertainment Purposes: The Requirements of Ukrainian Legislation and the Practice of Their Implementation*, [w:] *Legal Protection of Animals*, eds. E. Kruk, G. Lubeńczuk, H. Spasowska-Czarny, Lublin 2020, s. 227–229.

⁴ T.R. Korotkiy, N.I. Zubchenko, *Obespechenie blagopoluchiya zhivotnyh i ih zashchita ot zhestokogo obrashcheniya: ot eticheskikh norm k mezhdunarodno-pravovomu regulirovaniyu*, „Mezhdunarodnoye pravo i mezhdunarodnyye organizatsii / International Law and International Organizations” 2014, vol. 3, s. 374.

⁵ T. Meteleva, *Zashchita zhivotnyh kak moralnaya problema i ee pravovye aspekty v svete evropejskogo opyta*, „Ukrainian Journal of International Law” 2013, s. 66.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

domowych określa również ustawa Ukrainy o medycynie weterynaryjnej⁶. Kary za okrutne traktowanie zwierząt domowych są zapisane w Kodeksie karnym Ukrainy⁷ i Kodeksie wykroczeń administracyjnych Ukrainy⁸. Zmiany tych kodeksów, wprowadzone w 2017 r., znacznie zwiększyły odpowiedzialność za znęcanie się nad zwierzętami, w tym nad zwierzętami bezdomnymi.

Ponadto, rozwijając ustawę Ukrainy o ochronie zwierząt przed okrutnym traktowaniem, zostały przyjęte i obowiązują regulacje Rządu i ministerstw: Zasady transportu zwierząt⁹, Przepisy o schroniskach dla zwierząt¹⁰, Wymagania weterynaryjno-sanitarne dotyczące utrzymywania zwierząt w schroniskach¹¹ i inne. Szczegółowe zasady utrzymania zwierząt są ustalane przez samorzady terytorialne i obowiązują na terenie danego miasta lub jednostki terytorialnej¹².

Proces doskonalenia i uzupełnienia ustawy Ukrainy o ochronie zwierząt przed okrutnym traktowaniem trwa do dziś. W 2017 r. wprowadzono do niej istotne zmiany, a w lipcu 2020 r. Rada Najwyższa Ukrainy zarejestrowała projekt nowelizacji niektórych aktów prawnych Ukrainy, dotyczących odpowiedzialnego traktowania zwierząt domowych i dzikich trzymanyh w niewoli, w którym przewidziano również zmiany w wyżej wskazanej ustawie, przede wszystkim w zakresie identyfikacji i rejestracji zwierząt.

2. Kategorie: „zapewnienie dobrostanu zwierząt”, „ochrona zwierząt przed okrutnym traktowaniem”, „prawa zwierząt”

Europejska konwencja o ochronie zwierząt domowych stanowi podstawę do uregulowania zasad dobrostanu zwierząt. Wraz z pojęciem zapewnienia dobrostanu zwierząt konieczne jest doprecyzowanie pojęć „ochrona zwierząt przed okrutnym traktowaniem” i „prawa zwierząt” oraz ich odzwierciedlenie w prawie ukraińskim.

Światowa Organizacja Zdrowia Zwierząt (World Organisation for Animal Health, OIE) określa termin „dobrostan zwierząt”, wskazując, że „odpowiedni dobrostan zwierzęcia jest zachowany, gdy (według danych naukowych) jest ono zdrowe, trzymane w odpowiednich warunkach, dobrze odżywione, bezpieczne, zachowuje się naturalnie i nie cierpi z powodu nieprzyjemnych dolegliwości, takich jak ból, strach i okrucieństwo”¹³.

Właśnie to rozumienie pojęcia dobrostanu zwierząt jest dziś powszechne w krajach europejskich. Na Ukrainie istnieje ustawowa definicja dobrostanu zwierząt, zgodnie z którą

⁶ Zakon Ukrainy vid 25 chervnia 1992 pro veterynarnu medytsynu (Biuletyn Rady Najwyższej Ukrainy 1992, nr 36, poz. 531).

⁷ Kryminalnyi kodeks Ukrainy vid 5 kvitnia 2001 (Dziennik Urzędowy Ukrainy 2001, nr 21, poz. 920, as amended).

⁸ Kodeks Ukrainy pro administratyvni pravoporushennia vid 7 hrudnia 1984 (Biuletyn Rady Najwyższej Ukraińskiej SRR 1984, nr 51, poz. 1122 ze zm.).

⁹ Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 16 lystopada 2011, № 1402 pro zatverdzhennia Pravyl transportuvannia tvaryn (Dziennik Urzędowy Ukrainy 2012, nr 8, poz. 294 ze zm.).

¹⁰ Nakaz Derzhavnoho komitetu veterynarnoi medytsyny Ukrainy vid 15 zhovtnia 2010, № 439 pro zatverdzhennia Polozhennia pro prytylok dlia tvaryn (Dziennik Urzędowy Ukrainy 2010, nr 85, poz. 3013).

¹¹ Nakaz Derzhavnoho komitetu veterynarnoi medytsyny Ukrainy vid 15 zhovtnia 2010, № 438 pro zatverdzhennia Veterynarno-sanitarnykh vymoh do utrymannia tvaryn u prytylках (Dziennik Urzędowy Ukrainy 2010, nr 85, poz. 3012).

¹² Obecnie te zasady są zatwierdzone w większości miast Ukrainy. Niektóre z nich poddano analizie w dalszej części niniejszego opracowania.

¹³ www.oie.int/doc/ged/d5517.pdf [dostęp: 1.02.2021].

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

są to „warunki, w jakich zwierzę przebywa, w tym systematyczna opieka, właściwe karmienie, odpowiednie pomieszczenia do utrzymania zwierząt, zapobieganie chorobom, humanitarne traktowanie zwierząt, w tym podczas uboju”¹⁴. Należy podkreślić, że definicja ta nie jest zawarta w ustawie Ukrainy o ochronie zwierząt przed okrutnym traktowaniem, lecz w ustawie Ukrainy o bezpieczeństwie i higienie żywności¹⁵ i opiera się na wymaganiach dotyczących warunków utrzymywania zwierząt, które z formalno-prawnego punktu widzenia mogą być zdefiniowane i kontrolowane. W 2020 r. omawiano i rozważano projekt ustawy o medycynie weterynaryjnej i dobrostanie zwierząt¹⁶. W dniu 4 lutego 2021 r. została ona przyjęta przez Radę Najwyższą Ukrainy. W ostatecznej wersji jej nazwa została zmieniona na ustawę o medycynie weterynaryjnej. Ustawa zawiera niezależny rozdział VI „Dobrostan zwierząt” i chociaż w uchwalonej wersji w większości artykułów tego rozdziału termin „zwierzęta hodowlane”¹⁷ został zastąpiony terminem „zwierzęta gospodarskie”, to niektóre zawarte w nim wymogi, mające na celu zapewnienie dobrostanu zwierząt, mają zastosowanie również do zwierząt domowych. Przepisy tego rozdziału definiują pojęcie dobrostanu zwierząt jako „stan zaspokojenia fizjologicznych i etologicznych potrzeb zwierząt poprzez stworzenie odpowiednich warunków dla ich hodowli, przetrzymywania i transportu, w tym systematycznej opieki, właściwego karmienia, pojenia i humanitarnego traktowania zwierząt, eliminowanie strachu, bólu i cierpienia, także w czasie uboju, oraz zapewnienie swobody wyrażania typowych zachowań zwierzęcia”. Podstawowa ustawa Ukrainy o ochronie zwierząt przed okrutnym traktowaniem, która opiera się na ukształtowanym w czasach Związku Radzieckiego podejściu do ochrony zwierząt przed okrutnym traktowaniem, nie definiuje tego pojęcia, ale reguluje znacznie szerszy zakres stosunków związanych z traktowaniem i ochroną zwierząt. W rzeczywistości ma ona na celu określenie podstawowych zasad dobrostanu zwierząt, w szczególności zwierząt domowych.

W ukraińskich badaniach prawnych proponuje się następujące uzasadnienie rozgraniczenia tych konstrukcji:

Słowo „ochrona” implikuje działanie, a „dobrostan” pojawia się w wyniku tego działania. Z powyższego możemy określić związek między pojęciami dobrostanu zwierząt i ochrony zwierząt przed okrutnym traktowaniem jako stosunek działania, które generuje skutek. W tym przypadku antropocentryczne podejście do traktowania zwierząt staje się podejściem przyrodocentrycznym¹⁸.

Jeśli chodzi o konstrukcję „praw zwierząt”, należy stwierdzić, że pomimo faktu, iż ustawa Ukrainy o ochronie zwierząt przed okrutnym traktowaniem w preambule zawierała deklarację o jej skierowaniu na „ochronę ich praw naturalnych”, konstrukcja ta nie ma formalnej podstawy prawnej i odzwierciedlenia w ustawodawstwie ukraińskim. Koncepcja „praw zwierząt” jest analizowana w niektórych opracowaniach ukraińskich naukowców

¹⁴ Zakon Ukrainy vid 21 hrudnia 2017 pro bezpechnist ta hihiienu kormiv (Dziennik Urzędowy Ukrainy 2018, nr 9, poz. 332 ze zm.).

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ Projekt Zakonu pro veterynarnu medytsynu ta blahopoluchchya tvaryn, http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68554 [dostęp: 1.02.2021].

¹⁷ Zgodnie z definicją zamieszczoną w ustawie zwierzęta hodowlane to zwierzęta domowe i gospodarskie.

¹⁸ N.I. Zubchenko, *Mizhnarodno-pravove spivrobotnytstvo derzhav u sferi zabezpechennia dobrobutu tvaryn ta yikh zakhystu vid zhorstokoho povodzhennia*, Odesa 2016, s. 62.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

z punktu widzenia filozoficznego, prawnego i etycznego¹⁹, w innych zaś jest krytykowana i kwestionowana²⁰. Warto zgodzić się z konkluzją, że „etyczne i filozoficzne zasady koncepcji praw zwierząt znacznie wyprzedzają praktykę ustawodawczą w zakresie regulacji prawnych i utrwalania standardów dobrostanu i ochrony zwierząt”²¹.

3. Definicja terminu „zwierzę domowe”?

Aby zrozumieć mechanizm prawnej regulacji ochrony zwierząt domowych, ważne jest wskazanie, które zwierzęta należą do zwierząt domowych. Zgodnie z art. 1 ust. 1 Europejskiej konwencji ochrony zwierząt domowych „przez zwierzę domowe rozumie się każde zwierzę utrzymywane lub przeznaczone do utrzymywania przez człowieka, w szczególności w jego otoczeniu domowym, dla osobistej przyjemności i dla towarzystwa”. Chociaż preambuła do Konwencji wskazuje, że „utrzymywanie okazów dzikiej fauny jako zwierząt domowych jest niepożądane”, to w definicji mówi się o „każdym zwierzęciu”. Dlatego należy zgodzić się, iż „nie powinno być wątpliwości, że dzikie zwierzę utrzymywane jako zwierzę domowe jest chronione przez Konwencję”²². W Raporcie Wyjaśniającym do Europejskiej Konwencji ochrony zwierząt zaproponowano następujące wyjaśnienie:

Włączenie dzikich zwierząt do Konwencji można postrzegać jako uznanie możliwości wykorzystywania tych zwierząt jako zwierząt domowych. Z drugiej strony było jasne, że wykluczenie dzikich zwierząt stworzy lukę prawną i że zwierzęta te nie będą w ogóle chronione. Stwierdzono, że niektóre artykuły Konwencji (art. 2 ust. 2, art. 4. ust. 3 i art. 14) zapewniają wystarczające gwarancje dla przetrzymywania dzikich zwierząt wyprowadzonych ze środowiska naturalnego²³.

Na Ukrainie ustawodawcza definicja zwierząt domowych została sformułowana w art. 1 ustawy Ukrainy o ochronie zwierząt przed okrutnym traktowaniem: „[...] zwierzęta domowe to psy, koty i inne zwierzęta, które w trwałym okresie historycznym były utrzymywane i hodowane przez człowieka, a także zwierzęta gatunków lub ras hodowane sztucznie przez człowieka dla potrzeb estetycznych oraz potrzeb komunikacyjnych, które z reguły nie mają żywotnych dzikich populacji, które składają się z osobników o podobnych cechach morfologicznych i istnieją przez długi czas w swoim naturalnym zasięgu”. Treść tego przepisu jest węższa niż w Konwencji. Niedawno przyjęta nowa redakcja ustawy Ukrainy o medycynie weterynaryjnej uszczegóławia to pojęcie, wskazując, że „zwierzęta domowe to psy (*Canis lupus familiaris*), koty (*Felis silvestris catus*), tchórze (fretki) (*Mustela putorius furo*), bezkręgowce (z wyjątkiem pszczoł, trzmieli, mięczaków [*Mollusca*] i skorupiaków [*Crustacea*]), ozdobne zwierzęta wodne (organizmy wodne), płazy, gady, ptaki (z wyjątkiem kur, indyków, perliczek,

¹⁹ V. Turska, *Zmist ta kharakterystyka poniattia «prava tvaryn»*, “European Political and Law Discourse” 2015, vol. 2(1); V.A. Vorona, *Etyko-pravovi aspekty zakonodavchoho zabezpechennia zakhystu tvaryn*, “Young Scientist” 2016, vol. 3(30).

²⁰ V.V. Shekhovtsov, *Filosofsko-istorychni aspekty transformatsii suspilnoi svidomosti shchodo tvarynnoho svitu yak obiektu ekolohichnoho prava*, “Aktualni problemy derzhavy i prava / Current Problems of State and Law” 2019, vol. 83; I.V. Kremenovska, O.A. Sviatohor, *Pravova interpretatsiia problemy zakhystu “prav” tvaryn (na prykladi sobak)*, 2015, www.lsej.org.ua/2_2015/75.pdf [dostęp: 1.02.2021].

²¹ V.A. Vorona, *op. cit.*, s. 576.

²² G. Lubeńczuk, *Administrative Restrictions with Respect to Keeping Pet Animals in the Light of Polish Law and the Convention for the Protection of Pet Animals*, [w:] *Legal Protection...*, s. 199.

²³ *Explanatory Report to the European Convention for the Protection of Pet Animals Strasbourg*, 13.11.1987, <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016800ca43a> [dostęp: 1.02.2021].

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

kaczek, gęsi, przepiórek, gołębi, bażantów, kuropatw i strusi [*Ratitae*], utrzymywanych do produkcji żywności), gryzonie i króliki (z wyjątkiem gryzoni i królików przeznaczonych do produkcji żywności) trzymane dla osobistych celów niekomercyjnych, w tym do celów estetycznych i komunikacyjnych”. Trzymanie dzikich zwierząt w warunkach domowych jest jednak praktykowane i – generalnie rzecz biorąc – jest możliwe. W tym przypadku chodzi o prawny reżim utrzymywania dzikich zwierząt nie w warunkach domowych, tylko w niewoli. Wymagania dotyczące takiego utrzymywania określa Procedura utrzymywania i hodowli dzikich zwierząt znajdujących się w niewoli lub w warunkach półwolnych, zatwierdzona przez Ministerstwo Ochrony Środowiska Ukrainy²⁴. Zgodnie z pkt 3.3 Procedury „utrzymanie dzikich zwierząt w niewoli jest dozwolone w celu [...] wykorzystania przez osoby prywatne w celach estetycznych”. O ile zasady utrzymania zwierząt domowych są zatwierdzone przez samorządy terytorialne i są przestrzegane na terenie właściwej jednostki administracyjno-terytorialnej, o tyle wymagania dotyczące utrzymania dzikich zwierząt są takie same na terenie całej Ukrainy, poza tym są bardziej szczegółowe i surowe. Dlatego prawny mechanizm postępowania z dzikimi zwierzętami, które są usuwane ze środowiska naturalnego i utrzymywane w domu, w ustawodawstwie ukraińskim jest reprezentowany przez niezależne prawne przepisy i jest jasno określony.

4. Trzymanie dzikich zwierząt jako zwierząt domowych na Ukrainie

Zgodnie z pkt 3.1 Procedury „trzymanie dzikich zwierząt w niewoli jest dopuszczalne, jeśli: zostaną stworzone warunki odpowiadające ich cechom biologicznym, gatunkowym i indywidualnym; będą przestrzegane wymagania określone w ustawie Ukrainy o ochronie zwierząt przed okrutnym traktowaniem; będą dostępne dokumenty potwierdzające legalność pozyskania dzikiego zwierzęcia”²⁵. Jednocześnie niedopuszczalne jest utrzymywanie dzikich zwierząt w niewoli bez zachowania określonych w Procedurze warunków dotyczących liczby zwierząt, miejsc utrzymywania i ich usytuowania, karmienia, dostępu do wody pitnej, reżimu temperatury, oświetlenia, wentylacji itp.²⁶

Dzikie zwierzęta muszą być trzymane w wolierach, klatkach lub innych pomieszczeniach, których minimalne normy powierzchni przypadające na jednego osobnika są określone w załączniku do Procedury. Jeśli chodzi o trzymanie dwóch lub więcej dzikich zwierząt, obliczenie minimalnych norm powierzchni pomieszczeń odbywa się według specjalnego wzoru ustalonego w Procedurze. Jednocześnie miejsca trzymania dzikich zwierząt powinny być jak najbliżej ich naturalnych siedlisk i jak najlepiej dostosowane do ich naturalnych potrzeb. Temperatura powietrza, stan wody dla dzikich zwierząt wodnych, poziom oświetlenia i reżim wentylacji muszą odpowiadać odpowiednim naturalnym wskaźnikom. Żywienie i pojenie dzikich zwierząt powinno odbywać się zgodnie z potrzebami pokarmowymi, w sposób zapewniający im swobodny dostęp do pojemników z karmą i wodą, przy czym wymagany jest całodobowy dostęp do świeżej wody pitnej. Opieka nad dzikimi

²⁴ Nakaz Ministerstva okhorony navkolyshnoho pryrodnoho seredovyscha Ukrainy vid 30 veresnia 2010, № 429 pro zatverdzhennia Pravyl utrymannia ta rozvedennia dykykh tvaryn, yaki perebuvaiut u stani nevoli abo v napivvilnykh umovakh (Dziennik Urzędowy Ukrainy 2011, nr 2, poz. 128 ze zm.).

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ Więcej na temat specyfiki ochrony i reprodukcji dzikich zwierząt na Ukrainie, w szczególności zwierząt łowieckich, zob. L. Danyliuk, *Measures for the Protection and Restoration of Game Animals and Their Natural Habitat in Ukrainian Legislation*, [w:] *Legal Protection...*, s. 211–226.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

zwierzętami powinna być prowadzona przez wykwalifikowanych specjalistów w taki sposób, aby uniknąć dyskomfortu, stresu i urazów zwierząt.

Natomiast w innych państwach obserwuje się następujące tendencje dotyczące uregulowania kwestii trzymania dzikich zwierząt jako zwierząt domowych:

W Stanach Zjednoczonych ustawodawstwo poszczególnych stanów znacznie się różni: od prawie całkowitego zakazu prywatnego trzymania niektórych gatunków zwierząt do możliwości trzymania większości gatunków bez specjalnej licencji. Generalnie trzymanie rzadkich i zagrożonych zwierząt we własności prywatnej jest zabronione. Ustawodawstwo w wielu stanach szczegółowo opisuje zasady trzymania zwierząt w domu: wymagania żywieniowe, minimalny czas spacerów, minimalną powierzchnię klatki lub woliery na zwierzę itd. W niektórych stanach prawo uzależnia liczbę trzymanyh zwierząt od dochodu właściciela. Na Słowacji trzymanie małych egzotycznych zwierząt jest dozwolone, a na duże egzotyczne lub trujące zwierzęta wymagane są specjalne zezwolenia weterynaryjne. Trzymanie niektórych gatunków w wielu miastach w domach prywatnych lub mieszkaniach jest zakazane²⁷.

Pomimo wystarczającej regulacji prawnej na Ukrainie w zakresie warunków trzymania dzikich zwierząt w niewoli, w praktyce często zdarzają się przypadki niewłaściwego trzymania zwierząt w wolierach²⁸, w domu²⁹ oraz nielegalnego trzymania dzikich zwierząt³⁰.

5. Zasady trzymania zwierząt domowych na Ukrainie

Jak już wspomniano, zasady trzymania zwierząt domowych są ustalane przez samorządy terytorialne i obowiązują na określonym terenie. Ich głównym celem jest ustanowienie jasnych wymagań dotyczących trzymania i postępowania ze zwierzętami domowymi. Analiza tych reguł wskazuje, że zakres ich regulacji nie jest jednolity i odmiennie regulują one poszczególne kwestie.

Na przykład zasady trzymania i postępowania ze zwierzętami domowymi w mieście Lwów³¹ obejmują takie kwestie jak: ogólne wymagania dotyczące trzymania i postępowania ze zwierzętami domowymi; dodatkowe wymagania dotyczące trzymania psów w domu; zakres praw majątkowych i innych praw rzeczowych przysługujących zwierzętom; rejestracja zwierząt domowych. Zasady trzymania psów i kotów w mieście Kijów³², oprócz ogólnych warunków utrzymania, określają: warunki użytkowania i rejestracji psów i kotów, mające na

²⁷ Ukhvala Lvivskoi miskoi rady vid 8 lystopada 2018, № 4157 pro zatverdzhennia Prohramy dopomohy postrazhdalym dykym ta ekzotychnym tvarynam i ptakham u misti Lvovi na 2019–2023 roky, [https://www8.city-adm.lviv.ua/inteam/uhvaly.nsf/\(SearchForWeb\)/3579266D21FFDD4FC225834B00336AC9?-OpenDocument](https://www8.city-adm.lviv.ua/inteam/uhvaly.nsf/(SearchForWeb)/3579266D21FFDD4FC225834B00336AC9?-OpenDocument) [dostęp: 1.02.2021].

²⁸ Poryatunok vedmedya, <http://epl.org.ua/law-posts/poriatunok-vedmedya> [dostęp: 1.02.2021].

²⁹ Dykyy zvir u domashnikh umovakh, 16.10.2020, <https://gk-press.if.ua/dykyj-zvir-u-domashnih-umovah> [dostęp: 1.02.2021].

³⁰ Na lvivshchyni simya zavela velykykh ekzotychnykh kishok: yak susidy reahuyut na khyzhakiv – syuzhet, 15.07.2020, <https://www.5.ua/regiony/na-lvivshchyni-simya-zavela-velykykh-ekzotychnykh-kishok-iak-susidy-reahuiut-na-khyzhakiv-siuzhet-219500.html> [dostęp: 1.02.2021].

³¹ Ukhvala Lvivskoi miskoi rady vid 23 sichnia 2020, № 6225 pro zatverdzhennia Pravyl utrymattia i povodzhennia z domashnimy tvarynamy u misti Lvovi, [https://www8.city-adm.lviv.ua/inteam/uhvaly.nsf/\(SearchForWeb\)/4556C8DB2857D3B8C22584FD00395C8D?OpenDocument](https://www8.city-adm.lviv.ua/inteam/uhvaly.nsf/(SearchForWeb)/4556C8DB2857D3B8C22584FD00395C8D?OpenDocument) [dostęp: 1.02.2021].

³² Rishennia Kyivskoi miskoi rady vid 25 zhovtnia 2007, № 1079/3912 pro vrehuliuvannia pytan utrymattia ta povodzhennia z sobakamy i kotamy v misti Kyievi, http://kmr.ligazakon.ua/SITE2/1_docki2.nsf/alldocWWW/E52B0EC0DB10C56EC225746400688AD3?OpenDocument [dostęp: 1.02.2021].

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

celu ustalenie miejsca ich przebywania poza miejscem stałego utrzymania; środki zapobiegawcze i przeciwpizootyczne; zasady przewozu psów i kotów; warunki umów, których przedmiotem są psy i koty; zasady grzebania lub usuwania szczątków psów i kotów. W zasadach trzymania zwierząt w mieście Odessa³³, niezależnie od ogólnych wymagań dotyczących utrzymania zwierząt, dodatkowo ujęte są przepisy odnoszące się do: ogólnych wymagań dotyczących spacerów zwierząt; obowiązków właścicieli zwierząt hodowlanych i drobiu; procedury wyłapywania zwierząt bezdomnych. Również przepisy niektórych jednostek administracyjno-terytorialnych³⁴ uwzględniają specyfikę utrzymywania zwierząt gospodarskich.

Przepisy te charakteryzują się tym, że nie ma w nich jednolitego podejścia do procedury utrzymywania i rejestracji zwierząt oraz wymagań dotyczących ich traktowania, a nawet interpretacji pojęcia „zwierzęta domowe”. To z kolei prowadzi do tego, że niektóre z tych przepisów mają zastosowanie do wszystkich zwierząt utrzymywanych przez właścicieli, w tym hodowlanych³⁵, a inne dotyczą tylko niektórych zwierząt domowych (zwykle psów i kotów)³⁶. Jednocześnie podczas gdy niektóre zasady zawierają głównie ogólne wymagania dotyczące utrzymania zwierząt domowych, inne³⁷ zawierają szczegółowe wymagania dotyczące np. wielkości wolier i bud dla psów, a także zalecenia dotyczące materiałów do ich produkcji.

Jak pokazuje praktyka, na Ukrainie niewłaściwe³⁸ i okrutne traktowanie zwierząt domowych³⁹ to dość powszechne zjawisko, dlatego kwestia ich ochrony nabiera coraz większego znaczenia.

6. Ochrona zwierząt domowych przed okrutnym traktowaniem – główne problemy i międzynarodowe doświadczenie

Badanie luk w systemie środków ochrony zwierząt domowych przed okrutnym traktowaniem uzasadnia konieczność aktualizacji ustawodawstwa w tej dziedzinie. Są one ponownie przedmiotem debat naukowych, a także są uzasadniane przez obrońców praw zwierząt i dyskutowane publicznie.

Problem prawnej regulacji ochrony zwierząt przed okrutnym traktowaniem jest dość istotny pod wieloma względami. Przede wszystkim jest to naturalne, ponieważ wszystko w naturze jest w bezpośrednim związku. Po drugie, humanitarne traktowanie zwierząt jest jednym z decydujących czynników kształtujących zdrowy światopogląd obecnych i przyszłych społeczeństw, ponieważ każda przemoc jest zawsze negatywna,

³³ Rishennia Odeskoi miskoi rady vid 5 kvitnia 2008, № 2476-V pro zatverdzhennia pravyl utrymannia tvaryn u misti Odesi, <https://omr.gov.ua/ru/acts/council/14018> [dostęp: 1.02.2021].

³⁴ Rishennia Ivanychivskoi selyshchnoi rady vid 30 serpnia 2019, № 38/7 pro zatverdzhennia Pravyl utrymannia domashnikh tvaryn, <https://ivaselrada.gov.ua/pravila-utrimannya-domashnih-tvarin-10-08-57-05-09-2019> [dostęp: 1.02.2021].

³⁵ Rishennia Odeskoi miskoi rady vid 5 kvitnia 2008, № 2476-V; Rishennia Ivanychivskoi selyshchnoi rady vid 30 serpnia 2019, № 38/7.

³⁶ Ukhvala Lvivskoi miskoi rady vid 23 sichnia 2020, № 6225; Rishennia Kyivskoi miskoi rady vid 25 zhovtnia 2007, № 1079/3912.

³⁷ Ukhvala Lvivskoi miskoi rady vid 23 sichnia 2020, № 6225.

³⁸ *U stebnyku v harazhi utrymuvaly velyku kilkist kotiv u klitkakh*, 2.09.2020, http://tvoemisto.tv/news/u_stebnyku_v_garazhi_utrymuvaly_velyku_kilkist_kotiv_u_klitkah_video_112860.html 1 [dostęp: 1.02.2021].

³⁹ *Volontery rozpovily pro vypadky zhorstokoho povodzhennya z tvarynami u Zhytomyri ta dolyu khaski, nad yakoyu znushchalasy vlasnytsya*, 10.12.2020, www.zhitomir.info/news_196830.html [dostęp: 1.02.2021].

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

niezależnie od jej przedmiotu. Po trzecie, każde zwierzę jest żywą istotą, która potrzebuje ochrony, podobnie jak człowiek⁴⁰.

Obecnie większość badaczy zgadza się w następujących kwestiach: niedoskonałości ukraińskiego ustawodawstwa chroniącego zwierzęta przed okrucieństwem; nieadekwatności i nieskuteczności sankcji; konieczności zbadania doświadczeń krajów cywilizowanych i zapożyczenia najlepszych europejskich praktyk w zakresie zapobiegania okrutnemu traktowaniu zwierząt domowych.

Pozytywne doświadczenie międzynarodowe w eliminowaniu determinant okrutnego traktowania wobec zwierząt opiera się na następujących podstawowych zasadach: a) wprowadzenie jednolitych minimalnych standardów humanitarnego traktowania zwierząt; b) kryminalizacja zarówno czynnych, jak i biernych form okrutnego traktowania zwierząt; c) opracowanie rozległego systemu zapobiegania pojawianiu się bezdomnych zwierząt; d) wsparcie państwa dla pracy schronisk municypalnych; e) prace kulturalne i edukacyjne wśród ludności w celu zwiększenia poziomu odpowiedzialności właścicieli zwierząt domowych⁴¹.

Jednocześnie w specjalistycznych źródłach poświęconych analizie zagranicznej praktyki profilaktyki okrutnego traktowania zwierząt odnotowuje się, że „[o]becne kodeksy karne wiodących państw europejskich obejmują kwestie okrutnego traktowania zwierząt znacznie szerzej niż na Ukrainie, a sankcje za naruszenia są znacznie surowsze. Na przykład we Francji zarówno bezpośrednie znęcanie się nad zwierzętami, jak i niewłaściwa (bez względu na formę winy) opieka właściciela nad jego podopiecznymi podlega karze grzywny w wysokości od 15 do 30 tys. euro. Kodeks karny Austrii grozi karą do jednego roku więzienia lub grzywną w wysokości 360 stawek za okrutne traktowanie lub spowodowanie niepotrzebnego cierpienia zwierząt, a także za porzucenie zwierzęcia, które nie jest w stanie żyć na wolności, lub z zamiarem torturowania jednego zwierzęcia innym, które w rezultacie doznaje cierpień”⁴².

Na Ukrainie kary za okrutne traktowanie zwierząt znacznie wzrosły w wyniku zmian wprowadzonych do przepisów w 2017 r. Zgodnie z art. 299 Kodeksu karnego Ukrainy maksymalna kara za okrutne traktowanie zwierząt to kara pozbawienia wolności na okres od 5 do 8 lat, a minimalna kara to grzywna od 17 tys. do 51 tys. hrywien. Wcześniej za to przestępstwo w ogóle nie groziła kara pozbawienia wolności, a maksymalna grzywna wynosiła 3400 hrywien.

7. Działania mające na celu zmniejszenie liczby bezdomnych zwierząt na Ukrainie

Według art. 1 ust. 5 Europejskiej konwencji ochrony zwierząt domowych „przez zwierzę bezdomne rozumie się zwierzę domowe, które albo nie ma domu, albo znajduje się poza domostwem jego właściciela lub opiekuna i jednocześnie poza jego kontrolą i bezpośrednim nadzorem”. Naszym zdaniem w przypadku zwierząt, które mają właściciela, ale znajdują się w jakimkolwiek miejscu publicznym bez jego nadzoru i kontroli, bardziej właściwe jest uznawanie ich za pozbawione opieki niż za bezdomne lub zaniedbane.

⁴⁰ O.V. Lozo, *Aktualni pytannia pravovoho rehuliuвання zakhystu tvaryn vid zhorstokoho povodzhennia*, 2020, http://lsej.org.ua/7_2020/59.pdf [dostęp: 1.02.2021], s. 227.

⁴¹ O.O. Shumilo, *Mizhnarodnyi i zarubizhnyi dosvid zapobihannia zhorstokomu povodzhenniu z tvarynami*, “Law Review of Kyiv University of Law” 2016, vol. 2, s. 361.

⁴² Ukhvala Lvivskoi miskoi rady vid 8 lystopada 2018, № 4157.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

Wśród przyczyn stałego wzrostu liczby bezdomnych zwierząt należy wymienić: nieodpowiedzialne podejście właścicieli do zwierząt domowych; brak funkcjonalnego systemu rejestracji zwierząt; niewystarczającą liczbę schronisk dla zaniedbanych zwierząt; niedostateczną regulację liczby takich zwierząt; niedostateczne finansowanie działań na rzecz walki z bezdomnością zwierząt. Jednocześnie w badaniach dotyczących profilaktyki bezdomności zwierząt szczególnie podkreśla się konieczność posiadania odpowiednich środków finansowych na skuteczną realizację zadań⁴³. Oprócz tych aspektów naukowcy zwracają uwagę na takie problematyczne aspekty w praktyce postępowania ze zwierzętami bezdomnymi na Ukrainie, jak eutanazja zdrowych zwierząt oraz niekontrolowana reprodukcja zwierząt domowych⁴⁴.

Neoficjalne liczenie bezdomnych psów na Ukrainie rozpoczęto w ramach publicznej inicjatywy Animal ID. Nie obejmuje ona jednak wszystkich bezdomnych psów. Aktualnie na interaktywnej mapie prezentowane są dane z 34 miast Ukrainy, z których wynika, że liczba bezdomnych psów w tych miastach wynosi około 50 tys.⁴⁵ Według innych danych na Ukrainie jest ich około 500 tys.⁴⁶

Zgodnie z art. 12 Europejskiej konwencji ochrony zwierząt domowych w celu zmniejszenia liczby bezdomnych zwierząt Strony zobowiązują się rozważyć wprowadzenie rejestru zwierząt obejmującego nadane zwierzętom numery oraz nazwy i adresy ich właścicieli.

Na Ukrainie problem rejestracji zwierząt domowych jest dość istotny i dyskusyjny. We wspomnianym projekcie ustawodawczym o zmianie niektórych aktów prawnych Ukrainy dotyczących odpowiedzialnego traktowania zwierząt domowych i dzikich, trzymanyh w niewoli⁴⁷, zaproponowano określenie w ustawie Ukrainy o ochronie zwierząt przed okrutnym traktowaniem ogólnej procedury identyfikacji i rejestracji zwierząt domowych i dzikich zwierząt trzymanyh w niewoli lub w warunkach półwolnych oraz nałożenie na ich właścicieli obowiązku identyfikacji i rejestrowania takich zwierząt. Pomimo konieczności ujednolicenia odpowiednich procedur na poziomie krajowym, niektóre propozycje zgłoszone w tym projekcie ustawy są jednak niespójne i wymagają dopracowania. Przede wszystkim warto zastanowić się, na ile jest uzasadnione objęcie jednolitym państwowym rejestrem zarówno zwierząt domowych, jak i zwierząt dzikich, ponieważ ich reżim prawny jest inny, regulowany oddzielnymi przepisami, które określają inne warunki utrzymania. Ponadto należy określić, kto powinien opracować i zatwierdzić procedurę identyfikacji i rejestracji zwierząt domowych i zwierząt dzikich trzymanyh w niewoli lub w warunkach półwolnych. Konieczne jest również jasne określenie, który organ jest odpowiedzialny za prowadzenie jednolitego państwowego rejestru zwierząt oraz podmiotów, które mają do nich dostęp.

⁴³ L. Staniszewska, *Legal Protection of Homeless Animals and Prevention of Homelessness of Animals as a Mandatory Own Task for the Commune Self-Government*, [w:] *Legal Protection...*, s. 247.

⁴⁴ *Bezprytulni tvaryny: vbyty nemozhlyvo prykhystyty?*, 13.08.2018, <http://epl.org.ua/eco-analytics/bezprytulni-tvaryny-vbyty-nemozhlyvo-pryhystyty/#modal-popup-document> [dostęp: 1.02.2021].

⁴⁵ Projekt monitoringa chislennosti bezdomnykh zhivotnykh v gorodakh, <https://animal-id.net/ru/counting-animals> [dostęp: 1.02.2021].

⁴⁶ *Bezdohlyadni tvaryny: yak na Zakhodi pratsyuyut prytulky*, <http://urbanua.org/dosvid/zakordonni-pryklady/247> [dostęp: 1.02.2021].

⁴⁷ Projekt Zakonu pro vnesennya zmin do deyakykh zakonodavchykh aktiv Ukrayiny shchodo vidpovidalnoho povodzhennya z domashnimy ta dykymy tvarynamy, yaki utrymuyutsya u nevoli, http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69376 [dostęp: 1.02.2021].

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

Pomimo luk legislacyjnych oraz teoretycznych i praktycznych trudności w procesie identyfikacji i rejestracji zwierząt domowych, w niektórych miastach wciąż podejmowane są próby wprowadzenia lokalnych systemów rejestracji zwierząt. Na przykład w Kijowie został opracowany i uruchomiony w trybie testowym system „Rejestr zwierząt domowych”⁴⁸, przeznaczony do rejestracji, identyfikacji oraz liczenia zwierząt domowych i bezdomnych. W Lwowie ruszyła kampania na rzecz darmowego czipowania psów domowych⁴⁹.

Jeśli wziąć pod uwagę doświadczenia krajów unijnych w tych kwestiach, to okazuje się, że przyjmowane przez nie rozwiązania są niejednolite. Na przykład we Francji wszystkie psy i koty podlegają obowiązkowej identyfikacji i rejestracji, podczas gdy w Niemczech i Polsce ich identyfikacja i rejestracja są dobrowolne, a w Holandii tylko psy obligatoryjnie muszą być identyfikowane i rejestrowane, koty zaś tylko na żądanie ich właścicieli⁵⁰.

Innym problemem na Ukrainie, którym należy się zająć, jest funkcjonowanie schronisk dla bezdomnych zwierząt, a mianowicie ich niewystarczająca liczba i zbyt duża liczba zwierząt, które w nich przebywają, a co za tym idzie nieodpowiednie warunki utrzymania zwierząt, brak środków finansowych itp.

Na Ukrainie praktycznie nie ma municypalnych ani prywatnych schronisk. Z tego powodu po sterylizacji zwierzęta wracają na miejsce schwywania. Niektóre z istniejących schronisk są przepełnione, a zwierzęta zamknięte na niewielkiej przestrzeni, pozbawione wolności itp., brakuje im kontaktu z ludźmi, co często prowadzi do zaburzeń psychicznych u zwierząt. Istniejące schroniska często mają również problemy z finansowaniem. Dlatego niezbędnym krokiem jest stworzenie municypalnych schronisk dla zwierząt i ośrodków adopcyjnych, które zajmą się zapewnieniem zwierzętom opieki. Jeśli hodowaniem zwierząt zajmą się specjalne ośrodki hodowlane lub licencjonowane osoby, adopcja zwierząt ze schronisk stanie się bardziej popularna i tańsza w porównaniu z zakupem zwierząt rasowych⁵¹.

Ponadto ogólny system działań na rzecz zmniejszenia liczby bezdomnych zwierząt, oprócz procedur identyfikacji i rejestracji zwierząt domowych i pracy schronisk dla bezdomnych zwierząt, powinien – podobnie jak w krajach rozwiniętych – obejmować regulację procedury hodowli zwierząt domowych, opodatkowanie, adopcję bezdomnych zwierząt, ich sterylizację oraz humanitarne stosowanie eutanazji bezdomnych zwierząt.

PODSUMOWANIE

Europejski wektor polityki państwa ukraińskiego doprowadził do zmiany podejścia do traktowania zwierząt oraz konieczności ustanowienia prawnego mechanizmu ochrony zwierząt (w tym zwierząt domowych) i zapewnienia im normalnych warunków do życia. Pierwszą ratyfikowaną przez Ukrainę europejską konwencją w dziedzinie ochrony zwierząt była Europejska konwencja ochrony zwierząt domowych. Dziś ukraińska doktryna naukowa, proces legislacyjny i praktyka ścigania stopniowo wdrażają koncepcję dobrostanu zwierząt i odchodzą od antropocentrycznej zasady ochrony zwierząt przed okrutnym traktowaniem⁵².

⁴⁸ *Pro proekt*, <https://pets.kyivcity.gov.ua/about-page> [dostęp: 1.02.2021].

⁴⁹ V. Roy, *Lviviany mayut zmohu bezkoshtovno prochipuvaty svoiykh domashnikh sobak u LKP «Lev»*, 7.02.2020, <https://portal.lviv.ua/news/2020/02/07/lviv-iany-maiut-zmohu-bezkoshtovno-prochipuvaty-svoikh-domashnikh-sobak-u-lkp-lev> [dostęp: 1.02.2021].

⁵⁰ *The welfare of dogs and cats involved in commercial practices: A review of the legislation across EU countries*, https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/assets.dogandcatwelfare.eu/live/media/filer_public/f3/c4/f3c-44506-728a-4b38-a05e-bc4909214db6/all.pdf [dostęp: 1.02.2021].

⁵¹ *Bezprytulni tvaryny...*

⁵² Radziecka koncepcja „ochrony zwierząt przed okrucieństwem” była rozpatrywana w kontekście ochrony

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

Podstawą regulacji prawnej humanitarnego traktowania zwierząt domowych na Ukrainie jest ustawa Ukrainy o ochronie zwierząt przed okrutnym traktowaniem. Po raz pierwszy ta ustawa kompleksowo uregulowała kwestię ochrony zwierząt i zapewnienia ich dobrostanu oraz ustaliła ogólne wymagania dotyczące utrzymania, transportu, opieki weterynaryjnej i zabijania zwierząt (w tym zwierząt domowych). Postanowienia tej ustawy mają charakter ramowy, koncepcyjny, natomiast szczegółowe rozwiązania są określone w przepisach ustaw szczegółowych i w rozporządzeniach. Szczegółowe zasady postępowania ze zwierzętami są ustalane przez samorządy terytorialne dla danego miasta lub jednostki lokalnej. Przepisy lokalnych ustaw nie mają jednak ujednoczonego podejścia do samego rozumienia pojęcia zwierząt domowych, a także bezpośrednio do procedury ich utrzymywania, procedur rejestracyjnych i wymagań dotyczących ich traktowania. W efekcie, obok regulacji dotyczącej utrzymywania zwierząt, postępowania ze zwierzętami i rejestracji zwierząt domowych, zajmują się również takimi kwestiami jak: przewóz psów i kotów; warunki umów, których przedmiotem są psy i koty; obowiązki właścicieli ferm zwierząt i drobiu; procedura łapania bezdomnych zwierząt; warunki chowu zwierząt gospodarskich itd.

Dziś cechą charakterystyczną stanowienia ustawodawstwa państwa ukraińskiego jest ciągle doskonalenie, uzupełnianie i aktualizacja aktów prawnych. Niestety, nie zawsze dzieje się to w sposób systematyczny i logiczny. W konsekwencji przepisy dotyczące humanitarnego traktowania zwierząt domowych są rozproszone w dziesiątkach różnych dokumentów prawnych, czasami w procesie nowelizacji obowiązujących przepisów zwierzęta domowe wypadają poza przedmiot regulacji (np. z powodu ostatnich zmian w przepisach dotyczących weterynarii). Jednocześnie normy ustawy Ukrainy o ochronie zwierząt przed okrutnym traktowaniem są sformułowane w sposób bardzo ogólny. Ich uściślenie w aktach organów samorządu terytorialnego ma tylko postać zaleceń i z reguły nie jest odpowiednio komunikowane właścicielom zwierząt domowych. Prowadzi to do powstania niskiej kultury zachowania w traktowaniu zwierząt domowych, ich nieodpowiedzialnego traktowania. Co więcej, w sytuacji braku dobrze funkcjonującego systemu rejestracji zwierząt domowych, niedostatecznej regulacji liczby bezdomnych zwierząt, niewystarczającej liczby i przepełnienia schronisk dla bezdomnych zwierząt oraz braku finansowania liczba bezdomnych zwierząt stale rośnie.

Niestety, na Ukrainie nie ma jednej strategii doskonalenia, która poprawiłaby regulację prawną dotyczącą dobrostanu zwierząt. Obecnie priorytetowym zadaniem powinna być jakościowa i merytoryczna aktualizacja ustawy Ukrainy o ochronie zwierząt przed okrutnym traktowaniem. Zmian wymaga zarówno tytuł (np. „o dobrostanie zwierząt” lub „o ochronie zwierząt”), jak i wyraźne rozgraniczenie głównych grup zwierząt (dzikich, hodowlanych, domowych) oraz ścisłe określenie wymagań dotyczących ich traktowania. Niezbędnym krokiem jest również ujednoczenie na poziomie prawnym funkcjonujących w państwie procedur identyfikacji i rejestracji zwierząt domowych. Podstawą osiągnięcia dobrostanu zwierząt jest stworzenie spójnego, systematycznego mechanizmu prawnego postępowania ze zwierzętami.

moralności publicznej, ludzkich uczuć i emocji. Zdaniem uczonych „okrucieństwo wobec zwierząt to nic innego jak ludzkie działanie, co oznacza, że ochrona przed okrucieństwem nie może powstać bez jego manifestacji”. Zob. N.I. Zubchenko, *K voprosu o sootnoshenii ponyatij «blagopoluchie zhivotnyh» i «zashchita zhivotnyh ot zhestokogo obrashcheniya» v mezhdunarodnom prave*, “Actual Problems of Politics” 2014, vol. 52.

BIBLIOGRAFIA

LITERATURA

- Danyliuk L., *Measures for the Protection and Restoration of Game Animals and Their Natural Habitat in Ukrainian Legislation*, [w:] *Legal Protection of Animals*, eds. E. Kruk, G. Lubeńczuk, H. Spasowska-Czarny, Lublin 2020.
- Kobetska N., *The Use of Animals for Entertainment Purposes: The Requirements of Ukrainian Legislation and the Practice of Their Implementation*, [w:] *Legal Protection of Animals*, eds. E. Kruk, G. Lubeńczuk, H. Spasowska-Czarny, Lublin 2020.
- Korotkiy T.R., Zubchenko N.I., *Obespechenie blagopoluchiya zhyvotnyh i ih zashchita ot zhestokogo obrashcheniya: ot eticheskikh norm k mezhdunarodno-pravovomu regulirovaniyu*, “Mezhdunarodnoye pravo i mezhdunarodnyye organizatsii / International Law and International Organizations” 2014, vol. 3, DOI: <https://doi.org/10.7256/2226-6305.2014.3.12522>.
- Lubeńczuk G., *Administrative Restrictions with Respect to Keeping Pet Animals in the Light of Polish Law and the Convention for the Protection of Pet Animals*, [w:] *Legal Protection of Animals*, eds. E. Kruk, G. Lubeńczuk, H. Spasowska-Czarny, Lublin 2020.
- Metelva T., *Zashchita zhyvotnyh kak moralnaya problema i ee pravovye aspekty v svete evropejskogo opyta*, “Ukrainian Journal of International Law” 2013.
- Shekhovtsov V.V., *Filosofsko-istorychni aspekty transformatsii suspilnoi svidomosti shchodo tvarynnoho svitu yak obiekta ekolohichnoho prava*, “Aktualni problemy derzhavy i prava / Current Problems of State and Law” 2019, vol. 83, DOI: <https://doi.org/10.32837/apdp.v0i83.141>.
- Shumilo O.O., *Mizhnarodnyi i zarubizhnyi dosvid zapobihannia zhorstokomu povodzhenniu z tvarynami*, “Law Review of Kyiv University of Law” 2016, vol. 2.
- Staniszewska L., *Legal Protection of Homeless Animals and Prevention of Homelessness of Animals as a Mandatory Own Task for the Commune Self-Government*, [w:] *Legal Protection of Animals*, eds. E. Kruk, G. Lubeńczuk, H. Spasowska-Czarny, Lublin 2020.
- Turska V., *Zmist ta kharakterystyka poniattia «prava tvaryn»*, “European Political and Law Discourse” 2015, vol. 2(1).
- Vorona V.A., *Etyko-pravovi aspekty zakonodavchoho zabezpechennia zakhystu tvaryn*, “Young Scientist” 2016, vol. 3(30).
- Zubchenko N.I., *K voprosu o sootnoshenii ponyatiy «blagopoluchie zhyvotnyh» i «zashchita zhyvotnyh ot zhestokogo obrashcheniya» v mezhdunarodnom prave*, “Actual Problems of Politics” 2014, vol. 52.
- Zubchenko N.I., *Mizhnarodno-pravove spivrobotnytstvo derzhav u sferi zabezpechennia dobrobutu tvaryn ta yikh zakhystu vid zhorstokoho povodzhennia*, Odesa 2016.

NETOGRAFIA

- Bezdohlyadni tvaryny: yak na Zakhodi pratsyuyut prytulky*, <http://urbanua.org/dosvid/zakordonni-pryklady/247> [dostęp: 1.02.2021].
- Bezprytulni tvaryny: vbyty nemozhlyvo prykhystyty?*, 13.08.2018, <http://epl.org.ua/eco-analytics/bezprytulni-tvaryny-vbyty-nemozhlyvo-prykhystyty/#modal-popup-document> [dostęp: 1.02.2021].
- Dykyi zvir u domashnikh umovakh*, 16.10.2020, <https://gk-press.if.ua/dykyj-zvir-u-domashnih-umovah> [dostęp: 1.02.2021].
- Explanatory Report to the European Convention for the Protection of Pet Animals Strasbourg*, 13.11.1987, <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016800ca43a> [dostęp: 1.02.2021].
- Kremenovska I.V., Sviatohor O.A., *Pravova interpretatsiia problemy zakhystu “prav” tvaryn (na przykladi sobak)*, 2015, www.lsej.org.ua/2_2015/75.pdf [dostęp: 1.02.2021].
- Lozo O.V., *Aktualni pytannia pravovoho rehuliuвання zakhystu tvaryn vid zhorstokoho povodzhennia*, 2020, http://lsej.org.ua/7_2020/59.pdf [dostęp: 1.02.2021].
- Na lviyshchyni simya zavela velykykh ekzotychnykh kishok: yak susidy reahuyut na khyzhakiv – syuzhet*, 15.07.2020, <https://www.5.ua/regiony/na-lviyshchyni-simia-zavela-velykykh-ekzotychnykh-kishok-iak-susidy-reahuiut-na-khyzhakiv-siuzhet-219500.html> [dostęp: 1.02.2021].
- Poryatunok vedmedya*, <http://epl.org.ua/law-posts/poryatunok-vedmedia> [dostęp: 1.02.2021].
- Pro proekt*, <https://pets.kyivcity.gov.ua/about-page> [dostęp: 1.02.2021].

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

- Projekt monitoringa chislenosti bezdomnykh zhivotnykh v gorodakh, <https://animal-id.net/ru/counting-animals> [dostęp: 1.02.2021].
- Projekt Zakonu pro veterynarnu medytsynu ta blahopoluchchya tvaryn, http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68554 [dostęp: 1.02.2021].
- Projekt Zakonu pro vnesennya zmin do deyaknykh zakonodavchykh aktiv Ukrayiny shchodo vidpovidalnoho povodzhennya z domashnimy ta dykymy tvarynamy, yaki utrymuyutsya u nevoli, http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69376 [dostęp: 1.02.2021].
- Roy V., *Lviviany mayut zmohu bezkoshtovno prochipuvaty svoiykh domashnikh sobak u LKP «Lev»*, 7.02.2020, <https://portal.lviv.ua/news/2020/02/07/lviv-iany-maiut-zmohu-bezkoshtovno-prochipuvaty-svoikh-domashnikh-sobak-u-lkp-lev> [dostęp: 1.02.2021].
- The welfare of dogs and cats involved in commercial practices: A review of the legislation across EU countries*, https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/assets.dogandcatwelfare.eu/live/media/filer_public/f3/c4/f3c445-06-728a-4b38-a05e-bc4909214db6/all.pdf [dostęp: 1.02.2021].
- U stebnyku v harazhi utrymuvaly velyku kilkist kotiv u klitkakh*, 2.09.2020, http://tvoemisto.tv/news/u_stebnyku_v_garazhi_utrymuvaly_velyku_kilkist_kotiv_u_klitkah_video_112860.html [dostęp: 1.02.2021].
- Volontery rozpovily pro vypadky zhorstokoho povodzhennya z tvarynamy u Zhytomyri ta dolyu khaski, nad yakoyu znushchalasya vlasnytsya*, 10.12.2020, www.zhitomir.info/news_196830.html [dostęp: 1.02.2021].
- www.oie.int/doc/ged/d5517.pdf [dostęp: 31.01.2021].

AKTY PRAWNE

- European Convention for the Protection of Pet Animals signed in Strasbourg on 13 November 1987, ETS no. 125.
- Kodeks Ukrainy pro administratyvni pravoporushennia vid 7 hrudnia 1984 (Biuletyn Rady Najwyższej Ukrainśkiej SRR 1984, nr 51, poz. 1122 ze zm.).
- Kryminalnyi kodeks Ukrainy vid 5 kvitnia 2001 (Dziennik Urzędowy Ukrainy 2001, nr 21, poz. 920, as amended).
- Nakaz Derzhavnogo komitetu veterynarnoi medytsyny Ukrainy vid 15 zhovtnia 2010, № 438 pro zatverdzhennia Veterynarno-sanitarnykh vymoh do utrymannia tvaryn u prytlukakh (Dziennik Urzędowy Ukrainy 2010, nr 85, poz. 3012).
- Nakaz Derzhavnogo komitetu veterynarnoi medytsyny Ukrainy vid 15 zhovtnia 2010, № 439 pro zatverdzhennia Polozhennia pro prytluk dlia tvaryn (Dziennik Urzędowy Ukrainy 2010, nr 85, poz. 3013).
- Nakaz Ministerstva okhorony navkolyshnoho pryrodnoho seredovyshcha Ukrainy vid 30 veresnia 2010, № 429 pro zatverdzhennia Pravyl utrymannia ta rozvedennia dykykh tvaryn, yaki перебувають у стані неволі або в напіввілних умовах (Dziennik Urzędowy Ukrainy 2011, nr 2, poz. 128 ze zm.).
- Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 16 lystopada 2011, № 1402 pro zatverdzhennia Pravyl transportuvannia tvaryn (Dziennik Urzędowy Ukrainy 2012, nr 8, poz. 294 ze zm.).
- Rishennia Ivanychivskoi selyshchnoi rady vid 30 serpnia 2019, № 38/7 pro zatverdzhennia Pravyl utrymannia domashnikh tvaryn, <https://ivaselrada.gov.ua/pravila-utrimannya-domashnih-tvarin-10-08-57-05-09-2019> [dostęp: 1.02.2021].
- Rishennia Kyivskoi miskoi rady vid 25 zhovtnia 2007, № 1079/3912 pro vrehuliuvannia pytan utrymannia ta povodzhennia z sobakamy i kotamy v misti Kyievi, http://kmr.ligazakon.ua/SITE2/l_docki2.nsf/alldocWWW/E52B0EC0DB10C56EC225746400688AD3?OpenDocument [dostęp: 1.02.2021].
- Rishennia Odeskoi miskoi rady vid 5 kvitnia 2008, № 2476-V pro zatverdzhennia pravyl utrymannia tvaryn u misti Odesi, <https://omr.gov.ua/ru/acts/council/14018> [dostęp: 1.02.2021].
- Ukhvala Lvivskoi miskoi rady vid 8 lystopada 2018, № 4157 pro zatverdzhennia Prohramy dopomohy postrazhdalym dykym ta ekzotychnym tvarynam i ptakham u misti Lvovi na 2019–2023 roky, [https://www8.city-adm.lviv.ua/inteam/uhvaly.nsf/\(SearchForWeb\)/3579266D21FFDD4FC2258-34B00336AC9?OpenDocument](https://www8.city-adm.lviv.ua/inteam/uhvaly.nsf/(SearchForWeb)/3579266D21FFDD4FC2258-34B00336AC9?OpenDocument) [dostęp: 1.02.2021].
- Ukhvala Lvivskoi miskoi rady vid 23 sichnia 2020, № 6225 pro zatverdzhennia Pravyl utrymannia i povodzhennia z domashnimy tvarynamy u misti Lvovi, [https://www8.city-adm.lviv.ua/inteam/uhvaly.nsf/\(SearchForWeb\)/4556C8DB2857D3B8C22584FD00395C8D?OpenDocument](https://www8.city-adm.lviv.ua/inteam/uhvaly.nsf/(SearchForWeb)/4556C8DB2857D3B8C22584FD00395C8D?OpenDocument) [dostęp: 1.02.2021].

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

Zakon Ukrainy vid 25 chervnia 1992 pro veterynarnu medytsynu (Biuletyn Rady Najwyższej Ukrainy 1992, nr 36, poz. 531).

Zakon Ukrainy vid 21 liutoho 2006 pro zakhyst tvaryn vid zhorstokoho povodzhennia (Dziennik Urzędowy Ukrainy 2006, nr 11, poz. 692 ze zm.).

Zakon Ukrainy vid 21 hrudnia 2017 pro bezpechnist ta hihiienu kormiv (Dziennik Urzędowy Ukrainy 2018, nr 9, poz. 332 ze zm.).

UMCS